

ΕΝΟΤΗΤΑ 20

Από την έξωση του Όθωνα (1862) έως το κίνημα στο Γουδί (1909)

A. Κριεζής, Η άφιξη του Γεώργιου στην Ελλάδα, 17 Οκτωβρίου 1863.

Γεώργιος Α΄

Ο Γεώργιος Α΄ βασιλιάς των Ελλήνων - Η ενσωμάτωση των Επτανήσων Μετά την έξωση του Όθωνα, οι Δυνάμεις αναγόρευσαν βασιλιά των Ελλήνων τον 18χρονο Δανό πρίγκιπα Γουλιέλμο-Γεώργιο Γκλύξμπουργκ με το όνομα Γεώργιος. Παράλληλα, η Αγγλία, πιεζόμενη σοβαρά από τους αγώνες των ριζοσπαστών Επτανησίων που αξίωναν ένωση με την Ελλάδα, πρόσφερε στον νέο βασιλιά τα Επτάνησα (1863). Η επίσημη ενσωμάτωσή τους στο ελληνικό κράτος έγινε το 1864.

Πολίτευμα – Διάκριση Εξουσιών

Το σύνταγμα του 1864 Όταν ο Γεώργιος έφτασε στην Ελλάδα (1863), είχε ήδη συγκληθεί Εθνοσυνέλευση με σκοπό την ψήφιση συντάγματος. Το νέο σύνταγμα του 1864 θεμελιωνόταν στη δημοκρατική αρχή, δηλαδή αναγνώριζε τον λαό ως κυρίαρχο παράγοντα του πολιτεύματος. Ο βασιλιάς οριζόταν ανώτατος άρχοντας της πολιτείας.

Έτσι, θεσπιζόταν το **πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας**. Τη **1)νομοθετική εξουσία** θα ασκούσαν από κοινού ο βασιλιάς και η Βουλή. Η Γερουσία καταργήθηκε ως θεσμός αντιδημοκρατικός. **Δικαίωμα ψήφου** αναγνωριζόταν στους άνδρες που είχαν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους. Η **2)εκτελεστική εξουσία** ασκούνταν από τον βασιλιά με τη συνεργασία **υπουργών που διορίζει ο ίδιος**. Η **3)δικαστική εξουσία κηρύχθηκε ανεξάρτητη**.

Αλέξανδρος Κουμουνδούρος

Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδούρος** ήταν ο πολιτικός που δέσποσε την **περίοδο 1864-1881**. Ως **πρωθυπουργός** προχώρησε σε **1)διανομή των εθνικών γαιών (1871)** που είχαν μείνει αδιάθετες και **2)επιδίωξε τη διεύρυνση των ελληνικών συνόρων**. Αρκετές επιλογές του, ιδίως στην εξωτερική πολιτική, έβρισκαν αντίθετο τον Γεώργιο, που τον απομάκρυνε όταν ο Κουμουνδούρος **3)αποφάσισε την αποστολή ελληνικού στρατού για την ενίσχυση της κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869** (βλέπε ενότητα 21).

Προβλήματα κοινοβουλευτισμού

Γενικότερα, ο κοινοβουλευτισμός λειτουργούσε με προβλήματα. Με δεδομένο ότι **οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν ήταν μόνιμοι**, **1)πολλοί πολίτες πίεζαν τους βουλευτές για να εξασφαλίσουν κάποιο διορισμό στο δημόσιο**. Καθώς **δεν υπήρχαν συγκροτημένα κόμματα**, οι **2)βουλευτές**, με τη σειρά τους, **στήριζαν με την ψήφο τους στη Βουλή εκείνον τον πολιτικό αρχηγό που τους εξασφάλιζε διορισμούς των οπαδών τους**.

Χαρίλαος Τρικούπης-Αρχή Δεδηλωμένης

3)Ο κυριότερος, ωστόσο, παράγοντας πολιτικής αστάθειας ήταν ο βασιλιάς, που, όταν διαφωνούσε με μια κυβέρνηση, δεν δίσταζε να την ανατρέψει. Την αντίθεσή του σε αυτή την πρακτική εξέφρασε ένας νέος πολιτικός, ο **Χαρίλαος Τρικούπης**, σε άρθρο του υπό τον χαρακτηριστικό τίτλο **«Τις ππαίει;» (1874)**. Σύμφωνα με τον Τρικούπη, **ο βασιλιάς θα έπρεπε να διορίζει πρωθυπουργό μόνο εκείνον που είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της Βουλής, δηλαδή την υποστήριξη της πλειοψηφίας των βουλευτών**.

Ενέργειες Βασιλιά - Αρχή Δεδηλωμένης

Αντιμέτωπος με αυτή την κριτική, ο Γεώργιος διόρισε, το 1875, τον επικριτή του Χαρίλαο Τρικούπη προσωρινό πρωθυπουργό για να πραγματοποιήσει εκλογές. Κατά την έναρξη των εργασιών της νέας Βουλής, ο Γεώργιος εκφώνησε λόγο γραμμένο από τον Τρικούπη (Λόγος του Θρόνου) στον οποίο αναγνώριζε την αρχή της δεδηλωμένης. Έτσι άρχισε μια νέα φάση στην πολιτική ζωή της Ελλάδας.

Συνέπειες

Ο δικομματισμός Η καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης οδήγησε τα μικρά κόμματα, που δεν μπορούσαν, πλέον, να παίζουν αυτόνομα κάποιο σημαντικό ρόλο, είτε 1) στην εξαφάνιση είτε 2) στην ενσωμάτωση σε μεγαλύτερα κόμματα. Έτσι, τη δεκαετία 1885-1895 εναλλάσσονταν στην εξουσία δύο κόμματα, με επικεφαλής, το ένα τον Χαρίλαο Τρικούπη και το άλλο τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη. Το σύστημα αυτό ονομάστηκε δικομματισμός.

Πρόγραμμα - Μέτρα

Το πρόγραμμα του Χαρίλαου Τρικούπη Οι στόχοι του Χ. Τρικούπη συνοψίζονταν στη δημιουργία ενός κράτους σύγχρονου και οικονομικά αναπτυγμένου. Κύριες πλευρές της πολιτικής του ήταν 1) η κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής (σιδηροδρομικό δίκτυο, οδοποιία, διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου κ.ά.) που θα στήριζαν την οικονομική ανάπτυξη, 2) η ανασυγκρότηση των ενόπλων δυνάμεων, η 3) εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης μέσω της θέσπισης αντικειμενικών κριτηρίων πρόσληψης και η 4) επιδίωξη ειρηνικής συμβίωσης με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Για να πετύχει τα παραπάνω, ο Τρικούπης 1) επέβαλε βαρύτατη φορολογία και 2) σύναψε μεγάλα δάνεια με τράπεζες του εξωτερικού. Επίσης, 3) προσέφερε στους Έλληνες κεφαλαιούχους του εξωτερικού προνομιακούς όρους για επενδύσεις.

Θεόδωρος Δηλιγιάννης

Οι θέσεις του Θεόδωρου Δηλιγιάννη Ο Θ. Δηλιγιάννης υποστήριζε ότι θα έπρεπε 1) η φορολόγηση να είναι η μικρότερη δυνατή, υπογράμμιζε τις 2) συνέπειες των τρικουπικών μέτρων για τα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα και 3) κατηγορούσε τον Τρικούπη ότι έδειχνε εύννοια προς τους οικονομικά ισχυρούς. Θεωρώντας, επίσης, θεμιτή την εναλλαγή των οπαδών της εκάστοτε κυβέρνησης στις κρατικές θέσεις, 4) κατάρτησε, όταν έγινε πρωθυπουργός, τον τρικουπικό νόμο περί «προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων».

Πτώχευση – Ήττα – Επανάσταση Κρήτης

Η πορεία προς την οικονομική και εθνική κρίση Η αδυναμία της Ελλάδας να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις οδήγησε τον Χ. Τρικούπη στην απόφαση να κηρύξει, το 1893, τη χώρα υπό πτώχευση. Στις εκλογές που έγιναν το 1895 ο Τρικούπης δεν εκλέχτηκε ούτε βουλευτής. Ο νέος πρωθυπουργός Θ. Δηλιγιάννης ήρθε αντιμέτωπος με πλήθος προβλημάτων. Επιπλέον, το 1896 ξέσπασε επανάσταση στην Κρήτη. Πιεζόμενος από την κοινή γνώμη, που εμπνεόταν από τη Μεγάλη Ιδέα, έστειλε στρατό στην Κρήτη (Φεβρουάριος 1897).

Πόλεμος του 1897

Ο πόλεμος του 1897 και οι πολιτικές εξελίξεις έως το 1908 Σχεδόν αμέσως άρχισε στη Θεσσαλία ελληνοτουρκικός πόλεμος στον οποίο ο ελληνικός στρατός, με αρχιστράτηγο τον διάδοχο Κωνσταντίνο, ηττήθηκε. Μάλιστα, οι οθωμανικές δυνάμεις έφτασαν ως τη Λαμία και σταμάτησαν τις επιχειρήσεις εκκενώνοντας τη Θεσσαλία μόνο αφού ο σουλτάνος έλαβε διαβεβαίωση από τις Δυνάμεις ότι η Ελλάδα θα πλήρωνε τεράστια πολεμική αποζημίωση.

Οικονομικές συνέπειες πολέμου 1897

Προκειμένου να πληρώσει την αποζημίωση, 1) η Ελλάδα αναγκάστηκε να πάρει νέο δάνειο. Επιπλέον, οι Δυνάμεις, για να διασφαλίσουν ότι η Ελλάδα θα αποπληρώσει τα χρέη της, 2) υποχρέωσαν τη χώρα να δεχτεί μια επιτροπή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ), η οποία ανέλαβε τη διαχείριση των κυριότερων ελληνικών δημοσίων εσόδων.

Κοινή Γνώμη

Μετά την ήττα του 1897, η λαϊκή δυσαρέσκεια εναντίον των πολιτικών και των Ανακτόρων συνεχώς μεγάλωνε. Ο Γεώργιος, ωστόσο, εξακολουθούσε να παρεμβαίνει αποφασιστικά τόσο στην εσωτερική πολιτική όσο και στην εξωτερική. Οι συνεχείς παρεμβάσεις, τόσο του βασιλιά Γεώργιου όσο και άλλων μελών της βασιλικής οικογένειας, 1) στην πολιτική ζωή και 2) στη λειτουργία των ενόπλων δυνάμεων ήταν ένας από τους κύριους παράγοντες που οδήγησαν στην εκδήλωση, το 1909, στρατιωτικού κινήματος στο Γουδί (θα γίνει λόγος γι' αυτό στην ενότητα 27).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να μελετήσετε την πηγή 1. Ποια είναι, κατά τον Χ. Τρικούπη, τα αίτια της πολιτικής κακοδαιμονίας που επικρατεί στην Ελλάδα; Ποιοι φέρουν την ευθύνη; Ποια λύση προτείνει;
2. Με βάση την πηγή 2, προσπαθήστε να παρουσιάσετε, σε σύντομο κείμενο, την πολιτική ατμόσφαιρα στην Ελλάδα μετά τον πόλεμο του 1897.

Ακολουθεί εργασία:

Να σχολιάσετε ένα από τα δύο εξώφυλλα εφημερίδων που αναφέρονται στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο (1897).

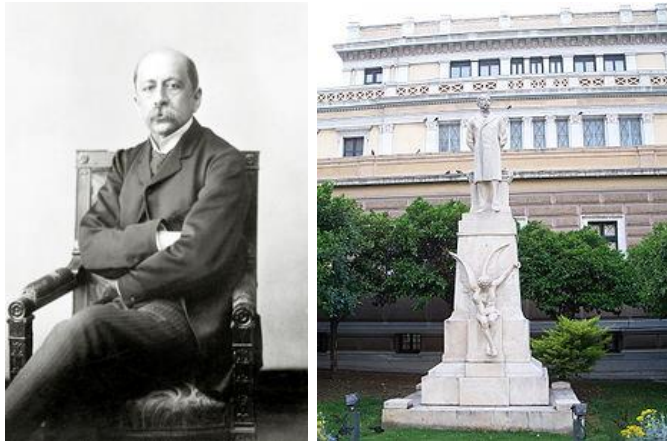
(γαλλική εφημερίδα)

(αμερικανική εφημερίδα)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Το άγαλμα του Χαρίλαου Τρικούπη στην [Παλιά Βουλή](#). Αναγράφεται η ρήση «*Η Ελλάς θέλη να ζήση και θα ζήση*»

Ο Χαρίλαος Τρικούπης (11 Ιουλίου 1832 - 30 Μαρτίου 1896)

ήταν [Έλληνας διπλωμάτης, πολιτικός](#) και [πρωθυπουργός](#). Ο Τρικούπης κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή της [Ελλάδας](#) επί 19 χρόνια, από το 1875 έως το 1894, παίρνοντας τη θέση του πρωθυπουργού επτά συνολικά φορές και κυβέρνησε τη χώρα για σχεδόν 10 χρόνια από τα 20 αυτής της περιόδου. Στην τελευταία του κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αντεπεξέλθει στις οικονομικές υποχρεώσεις που είχε δημιουργήσει έναντι των ξένων δανειστών με συνέπεια να επέλθει η πτώχευση της Ελλάδας με την ιστορική φράση του «[δυστυχώς επτωγέυσαμεν](#)». Γεννήθηκε στο [Ναύπλιο](#) στις 11 Ιουλίου 1832 και καταγόταν από την ιστορική Οικογένεια Τρικούπη του [Μεσολογγίου](#) και την οικογένεια Καρατζά της [Κωνσταντινούπολης](#). Ήταν γιος του [Σπυρίδωνα Τρικούπη](#) (πολιτικού, ιστορικού και επίσης πρωθυπουργού της Ελλάδας) και της [Αικατερίνης](#) το γένος Μαυροκορδάτου.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης πεθαίνει στις 6.05 μ.μ. της 30ης Μαρτίου [1896](#), σε ηλικία 63 χρονών. Την ίδια μέρα η [Αθήνα](#) πανηγυρίζει τη νίκη του [Σπύρου Λούη](#) στον [Μαραθώνιο](#) κατά τη διάρκεια των Α΄ Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων στο [Παναθηναϊκό Στάδιο](#) (25 Μαρτίου – 3 Απριλίου 1896). Ο πολιτικός του αντίπαλος, [Θεόδωρος Δηλιγιάννης](#), αρνήθηκε να χρησιμοποιήσει πολεμικό πλοίο για να μεταφέρει τη σορό του στην Ελλάδα και τελικά κάλυψαν τα έξοδα φίλοι του, με πρώτο τον τραπεζίτη [Ανδρέα Συγγρό](#).

Ο Χαρίλαος Τρικούπης διετέλεσε **επτά φορές πρωθυπουργός της Ελλάδας** και ηγήθηκε της προσπάθειας **εκσυγχρονισμού** της χώρας. Το μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα περιελάμβανε σημαντικές αλλαγές στη **γεωργία**, στη **δημόσια διοίκηση**, στην **άμυνα**, στην **οικονομία** και στη **φορολογία**, καθώς επίσης στη δημιουργία έργων **υποδομών** όπως η **διάνοιξη της διώρυγας της Κορύνθου**, η **κατασκευή οδικών δικτύων**, η δημιουργία **σιδηροδρομικού δικτύου**. Σημαντική πολιτική μεταρρύθμιση αποτέλεσε και η **αρχή της δεδηλωμένης** που ισχύει μέχρι και σήμερα. **Όραμά του ήταν ακόμη η ζεύξη Ρίου-Αντίρριου** που υλοποιήθηκε το 2004. Το πρόγραμμα του εκσυγχρονισμού που επιχείρησε να υλοποιήσει ο Χ.Τρικούπης προκάλεσε τη δυσανεξία του λαού λόγω της υψηλής φορολογίας που επιβλήθηκε, ενώ ανάγκασε τη χώρα σε χρεοκοπία το 1893.

ΣΟΦΙΑ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Γεννήθηκε στο [Λονδίνο](#) το 1838. Ήταν κόρη του διπλωμάτη και μετέπειτα πρωθυπουργού [Σπυρίδωνα Τρικούπη](#) και της [Αικατερίνης](#). Ήταν επίσης αδελφή του μετέπειτα πρωθυπουργού [Χαρίλαου Τρικούπη](#). Στην πρωτεύουσα της [Γηραιάς Αλβιόνας](#), έλαβε σημαντική μόρφωση, ενώ ήρθε σε επαφή της στην οικία του διπλωμάτη πατέρα της με επιφανείς προσωπικότητες του 19ου αιώνα. Μετά τον θάνατο των γονιών της, αφοσιώθηκε στην φροντίδα του αδελφού της κατά την πολιτική του διαδρομή στην Ελλάδα.

Το σπίτι της αποτελούσε συχνά κέντρο ανώτερων διπλωματικών πολιτικών συγκεντρώσεων αλλά και κοινωνικών εκδηλώσεων, ενώ έχαιρε της εκτίμησης Ελλήνων και ξένων ηγετών και παραγόντων. Μετά τον θάνατο του αδελφού της στις [Κάννες](#), αποσύρθηκε από τις κοινωνικές εκδηλώσεις και παρέμεινε συνήθως στην οικία της. Στις 17 Μαΐου 1899 η κυβέρνηση Θεοτόκη κατέθεσε στη Βουλή νομοσχέδιο για την απονομή σύνταξης 500 δραχμών στην Σοφία Τρικούπη, σε ένδειξη οφειλόμενης τιμής προς τον εκλιπόντα πολιτικό ηγέτη. Στην παροχή της τιμητικής αυτής σύνταξης διαφώνησε ο Θ. Δηλιγιάννης.

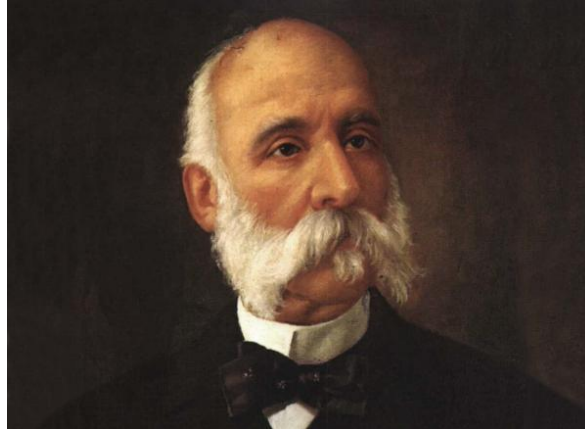
Πέθανε σε ηλικία 78 ετών, μετά από βραχεία ασθένεια το 1916.

Ο Φρέντι Γερμανός το 1992 εξέδωσε το ιστορικό μυθιστόρημα «[Γυναίκα από βελούδο](#)», το οποίο αναφέρεται στη ζωή της Σοφίας Τρικούπη, αδερφής του Χαρίλαου Τρικούπη.

Στην περίληψη του βιβλίου διαβάζουμε:

«Η ζωή της Σοφίας Τρικούπη, της «γυναίκας από βελούδο», μοιάζει με σενάριο – όπως άλλωστε συμβαίνει με τη ζωή κάθε μεγάλης ντίβας. Μεγαλωμένη στους ανθισμένους κήπους του Μπάκινγχαμ, κάτω απ' το στοργικό βλέμμα της βασίλισσας Βικτώριας, γνώρισε πολύ νωρίς όλα τα διάσημα ονόματα του αιώνα της, τον Βίσμαρκ, τον Ντισραέλι, τον Τέννyson, τον Κάιζερ, τον τσάρο Νικόλαο – ακόμα και τον Ανδρέα Κάλβο, που ζούσε τότε στην Αγγλία. Αργότερα, στην Αθήνα του 1880, βρέθηκε ανάμεσα σε δύο αιχμηρές συμπληγάδες – την αφοσίωσή της για τον αδερφό της, τον Χαρίλαο Τρικούπη, και τον έρωτά της για τον ανελέητο αντίπαλό του, τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη. Το βελούδο όμως δεν ξέφτισε. Ήταν πάντα η περήφανη ντίβα. Την πολιορκούσαν όλοι οι διάσημοι εραστές της εποχής, από τον Γεώργιο τον Α΄ μέχρι τον Αχιλλέα Παράσχο και τον Εμμανουήλ Ροΐδη. Όμως εκείνη έμεινε πιστή ως το τέλος της ζωής της στον μεγάλο έρωτα – «τον πικρό έρωτα», όπως συνήθιζε να λέει στα γράμματά της».*

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΗΛΗΓΙΑΝΗΣ

Γόνος σημαντικής Πελοποννησιακής πολιτικής [οικογένειας](#) προκρίτων και αρχόντων, ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης ήταν γιος του [Πανάγου Δεληγιάννη](#), επαναστάτη του '21 και στη συνέχεια έπαρχου [Ηλείας](#) και διοικητή [Κορίνθου](#), και εγγονός του [Ιωάννη Δεληγιάννη](#), Μωρογιάννη (κοτζαμπάση όλου του Μωριά) επί [Τουρκοκρατίας](#). Αδελφός του ήταν ο ανάτατος δικαστικός και πρόεδρος του [Αρείου Πάγου Νικόλαος Δηλιγιάννης](#).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ο **Σπυρίδων Τρικούπης** (20 Απριλίου/12 Φεβρουαρίου [1788](#) - 12/24 Φεβρουαρίου [1873^{\[1\]\[2\]}](#)) υπήρξε από τις σημαντικότερες πολιτικές μορφές των πρώτων 50 χρόνων του νεοσύστατου [ελληνικού κράτους](#), αφού υπηρέτησε στο [αγώνα της ανεξαρτησίας της Ελλάδας](#) από την [Οθωμανική αυτοκρατορία](#), αλλά κυρίως συνέβαλλε στη θεμελίωση των σύγχρονων πολιτικών και κοινωνικών θεσμών, μέσα από τις θέσεις (υπουργικές και μη) που κατείχε κατά την διάρκεια της πολιτικής ζωής του.

Υπήρξε ο πρώτος *Πρωθυπουργός* του [νέου ελληνικού κράτους](#), *Υπουργός των Εξωτερικών* καθώς και πρέσβυς του Ελληνικού Βασιλείου στην σημαντικότερη ίσως διπλωματική θέση της εποχής, την [πρεσβεία της Ελλάδος στο Λονδίνο](#), συνδιαμορφωτής του πρώτου [Ελληνικού Συντάγματος](#) καθώς και πατέρας του επίσης σημαντικότατου Έλληνα, [Χαρίλαου Τρικούπη](#).

Ασχολήθηκε επίσης με την ιστοριογραφία, συντάσσοντας την *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, βιβλίο αναφοράς για την [περίοδο του 1821](#).

Γεννήθηκε στο [Μεσολόγγι](#) το [1788](#) και ήταν γόνος της εύπορης [ομώνυμης οικογένειας](#) των της περιοχής. Πατέρας του ήταν ο [Ιωάννης Τρικούπης](#) και μητέρα του η Αλεξάνδρα Παλαμά.

Τα εγκαίνια της Διώρυγος της Κορίνθου, [Κωνσταντίνος Βολανάκης](#), (1893)